

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Педагогічний факультет

Кафедра початкової освіти та освітніх інновацій

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Виконала: здобувачка вищої освіти

ОПП «Початкова освіта», спеціальності

013 Початкова освіта, групи ПОмз-22

Петрунчак Андріана Василівна

Науковий керівник: **Струк А.В.**,

доктор педагогічних наук, професор

Рецензент: Хімчук Л.І.,

кандидат педагогічних наук, доцент

АНОТАЦІЯ

Петрунчак А.В. Формування ключової комунікативної компетентності молодшого школяра шляхом використання інтерактивних технологій. Рукопис. 2025.

Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) освітнього рівня зі спеціальності 013 «Початкова освіта», Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, 2025.

У магістерській роботі досліджено проблему формування ключової комунікативної компетентності молодших школярів засобами інтерактивних технологій. Актуальність теми визначається вимогами Нової української школи, яка наголошує на розвитку вміння взаємодіяти, ефективно спілкуватися, працювати в команді та критично мислити, що є фундаментальними складниками успішної соціалізації дитини.

У роботі уточнено сутність понять «компетентність» та «комунікативна компетентність», охарактеризовано їх структуру та значення в освітньому процесі. Розкрито потенціал інтерактивних технологій як засобу активізації пізнавальної діяльності молодших школярів, розвитку їх мовленнєвої активності, вміння аргументувати, слухати співрозмовника та взаємодіяти у групових формах роботи.

Практична значущість дослідження полягає у можливості застосування розробленої системи інтерактивних методів і вправ учителями початкових класів для підвищення рівня сформованості комунікативної компетентності учнів. Ефективність запропонованих підходів підтверджена результатами педагогічного експерименту, який засвідчив позитивну динаміку розвитку комунікативних умінь та зменшення кількості учнів із низьким рівнем спілкувальної компетентності.

Ключові слова: *комунікативна компетентність, початкова школа, інтерактивні технології, мовленнєва діяльність, молодший школяр.*

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	8
1.1. Сутність понять «компетентність», «комунікативна компетентність» у психолого-педагогічній літературі	8
1.2. Інтерактивні технології, як важливий засіб формування ключової комунікативної компетентності молодшого школяра	16
1.3. Формування ключової комунікативної компетентності молодшого школяра шляхом використання інтерактивних технологій в НУШ... ..	24
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	36
2.1. Стан сформованості ключової комунікативної компетентності молодшого школяра шляхом використання інтерактивних технологій	36
2.2. Характеристика рівнів сформованості ключової комунікативної компетентності молодшого школяра шляхом використання інтерактивних технологій.....	40
2.3. Підсумковий етап експерименту.....	45
Висновки до розділу 2.....	49
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження.

Актуальність теми дослідження зумовлена сучасними тенденціями розвитку освіти, які спрямовані на формування всебічно розвиненої особистості, здатної ефективно взаємодіяти в суспільстві. У молодшому шкільному віці особливого значення набуває розвиток комунікативної компетентності, адже саме в цей період діти опановують основи мовлення, навчаються будувати діалог, висловлювати власні думки та розуміти інших.

Сучасні інтерактивні технології відкривають нові можливості для формування комунікативних навичок молодших школярів, адже вони сприяють активній взаємодії між учнями, розширюють їхній словниковий запас, розвивають уміння вести дискусію, аргументувати власну точку зору та слухати співрозмовника. Використання інтерактивних методів навчання, таких як рольові ігри, групові проєкти, мультимедійні засоби, сприяє створенню сприятливого освітнього середовища, в якому учні почуваються впевнено та мотивовані до спілкування.

Психологічні аспекти формування мовленнєвої компетентності вивчали такі відомі науковці, як І. Бех [7], Л. Виготський, Н. Бібік [9], та інші. Вони досліджували процеси, які пов'язані з розвитком мовлення та його роллю у формуванні загальної компетентності особистості.

Педагогічні та методичні аспекти комунікативної компетенції детально аналізували сучасні вчені, серед яких Г. Волошин[15], М. Мартиненко[39], та інші. Вони звертали увагу на методи та підходи, які дозволяють ефективно формувати в учнів уміння спілкуватися в різних контекстах.

Дослідження розвитку інтерактивного навчання також є важливим аспектом у цій сфері, і над цими питаннями працювали такі науковці, як О. Пометун[50], Г.Гаврилюк[16], та багато інших. Вони акцентували увагу на важливості інтерактивних методів навчання, які допомагають учням не лише засвоювати знання, але й активно взаємодіяти з ними, що сприяє розвитку комунікативних навичок.

Зважаючи на швидкі зміни в суспільстві та освітньому середовищі, вкрай важливо адаптувати методи навчання до сучасних вимог і потреб учнів.

В умовах інтеграції технологій в освітній процес, інтерактивні методи стають ключовим інструментом, що дозволяє створювати сприятливі умови для розвитку критичного мислення, творчих здібностей та комунікативних навичок учнів. Тому існує необхідність детального вивчення даної проблеми, а саме: «Формування ключової комунікативної компетентності молодшого школяра шляхом використання інтерактивних технологій».

Мета дослідження –теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання інтерактивних технологій у процесі формування ключової комунікативної компетентності молодших школярів.

Відповідно до поставленої мети визначені **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати наукові підходи до визначення сутності понять «компетентність» та «комунікативна компетентність» у психолого-педагогічній літературі.
2. Дослідити роль інтерактивних технологій у процесі формування ключової комунікативної компетентності молодших школярів.
3. Охарактеризувати особливості впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес Нової української школи (НУШ).
4. Провести експериментальне дослідження ефективності використання інтерактивних технологій для розвитку комунікативної компетентності молодших школярів.
5. Визначити рівні сформованості ключової комунікативної компетентності молодших школярів та оцінити результати експериментального впровадження інтерактивних технологій.

Об'єктом дослідження – процес формування ключової комунікативної компетентності молодших школярів у сучасному освітньому просторі.

Предмет дослідження –методи та засоби використання інтерактивних технологій у процесі формування ключової комунікативної компетентності молодших школярів.

Методи дослідження:

1. Теоретичні методи:

- аналіз, синтез, узагальнення та систематизація наукових джерел з проблеми дослідження;
- порівняльний аналіз підходів до визначення комунікативної компетентності та інтерактивних технологій у педагогіці.

2. Емпіричні методи:

- спостереження за навчальним процесом з метою виявлення рівня сформованості комунікативної компетентності молодших школярів;
- опитування (анкетування, бесіди) учнів, учителів та батьків щодо ефективності інтерактивних технологій у навчанні;
- педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) для перевірки ефективності інтерактивних методів у розвитку комунікативної компетентності.

Експериментальна база дослідження.

Проводилась безпосередньо на базі

У дослідженні брали участь учні 2 класу у кількості 6 дітей. До проведення експериментальної роботи було залучено класного керівника —

Практичний етап дослідження здійснювався протягом періоду написання магістерської роботи, що забезпечило можливість системного впровадження та відстеження впливу інтерактивних технологій на формування ключової комунікативної компетентності молодших школярів.

Апробація результатів дослідження.

Основні положення, підходи та результати дослідження були апробовані в ході:

- обговорення на засіданні методичного об'єднання вчителів початкових класів;
- представлення матеріалів під час консультацій з науковим керівником;

Апробація підтвердила практичну значущість застосованих інтерактивних технологій та їх ефективність у формуванні ключової комунікативної компетентності молодших школярів.

Структура дипломної роботи- робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Сутність понять «компетентність», «комунікативна компетентність» у психолого-педагогічній літературі

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до освіти, насамперед щодо формування особистості, здатної приймати нестандартні рішення та ефективно взаємодіяти в умовах динамічних змін. Важливими якостями людини сьогодні є самостійність, активність, креативність, а також вміння швидко адаптуватися до нових обставин. Для розвитку цих рис необхідно застосовувати нові підходи до навчального процесу.

Важливою частиною педагогічного процесу є формування компетентності.

Компетентність у психолого-педагогічному контексті відноситься до сукупності знань, умінь, навичок, а також здатності їх ефективно застосовувати в різних життєвих ситуаціях. Це не просто наявність знань у певній галузі, а й вміння правильно і результативно використовувати їх для досягнення конкретних цілей. Особливістю компетентності є те, що вона охоплює не лише теоретичні знання, але й практичний досвід, а також мотивацію до застосування набутого досвіду в реальному житті[5].

У сфері освіти та розвитку дітей, компетентність включає здатність учнів не лише володіти певною інформацією, а й успішно взаємодіяти з іншими людьми, вирішувати практичні завдання, а також адаптуватися до нових умов. Важливо, що компетентність тісно пов'язана з особистісним розвитком та соціальною адаптацією учнів.

Особливою частиною загальної компетентності є комунікативна компетентність, яка є здатністю ефективно взаємодіяти в мовленнєвому

середовищі. Це вміння виражати свої думки, слухати інших, правильно і відповідно до ситуації вибирати мовні засоби, розуміти як зміст повідомлення, так і соціально-психологічні контексти комунікації [8].

Бех І. трактує поняття «комунікативної компетентності» (з лат. *communico* – роблю загальним, зв'язую, спілкуюся і *competens* (*competentis*) – здатний) як сукупність знань про норми і правила ведення природної комунікації – діалогу, суперечки, переговорів та ін [7].

Педагогічний підхід дає можливість аналізувати, узагальнювати та абстрагувати інформацію з урахуванням особливостей пам'яті, уваги, мислення та інших психологічних аспектів сприйняття. Дослідники приділяли значну увагу проблемам мовлення, мислення, розвитку комунікативних навичок та етапам засвоєння мови.

При формуванні комунікативної компетентності молодших школярів важливо спиратися на концептуальні ідеї щодо взаємозв'язку навчання та психологічного розвитку. Молодший шкільний вік характеризується бажанням дітей пізнавати світ, засвоювати нові знання та розвивати різні компетентності. Важливо, щоб кожна дитина відчувала свою унікальність і значущість. Цю думку підтримував і В. Сухомлинський, зазначаючи, що учні цього віку прагнуть узагальнювати отримані знання, аналізувати навколишній світ і відчувати власну причетність до накопиченої людством мудрості [63].

Мовленнєва комунікація відіграє ключову роль у розвитку дитини, адже вона є важливим чинником її соціального становлення та формування комунікативних навичок. Термін «спілкування» тісно пов'язаний із поняттям «комунікація», однак останнє є лише частиною ширшого процесу взаємодії між людьми. Комунікація має соціальну природу, що підтверджують численні дослідження у сфері психології.

Науковці розглядають мовленнєву діяльність як процес спілкування, в якому важливо вміти швидко орієнтуватися в умовах міжособистісної взаємодії, правильно формулювати свої думки, добирати відповідні мовні засоби та забезпечувати ефективний зворотний зв'язок. Аналіз психологічних

досліджень дозволяє розглядати мовленнєву діяльність як систему дій, що сприяє передачі інформації під час слухання, говоріння, читання чи письма. Ці види мовленнєвої активності є основою комунікації, оскільки допомагають учням не лише розуміти тексти, а й створювати власні.

Процес спілкування передбачає усвідомлення мовцем своїх цілей, а також умов, у яких відбувається комунікація. На думку Т. Ладиженської, ситуація спілкування визначається низкою факторів, що впливають на зміст і форму висловлювань[33]. Мовленнєва ситуація не лише стимулює комунікацію, а й визначає її стиль, жанр і структуру. Учні початкових класів здебільшого спілкуються з комунікативною метою: для отримання або передачі інформації, встановлення контакту чи вираження своїх емоцій та оцінок.

Мотив спілкування є рушійною силою комунікативної діяльності. Він не тільки спонукає людину до мовлення, а й формується під впливом внутрішніх прагнень, бажань та інтересів.

У діалогічному мовленні важливу роль відіграють уточнювальні запитання та репліки, які допомагають краще розкрити зміст висловлювання. Характерною особливістю діалогу є його ситуативність та використання невербальних засобів, таких як жести, міміка та інтонація. Незважаючи на фрагментарність діалогічних висловлювань, їхній зміст залишається зрозумілим завдяки логічному зв'язку реплік.

Як зазначає В. Мартиненко, мотивація до мовлення тісно пов'язана з інтересами особистості, які можуть змінюватися та розвиватися. Інтереси формуються на основі потреб, але не тотожні їм: якщо вони поглиблюються, то з часом можуть стати невід'ємною частиною мотиваційної сфери людини[37].

Формування та вираження думки можливе завдяки мові, яка містить фонетичні, лексичні та граматичні засоби. В залежності від способу комунікації виділяють три основні форми вираження думки: внутрішнє мовлення (сприйняття інформації та мислення), зовнішнє усне мовлення

(говоріння) та письмове мовлення (спілкування через текст). Продуктом комунікації є текст, який може бути усним чи письмовим, а його розуміння відображається у відповідних реакціях.

У процесі навчання важливо враховувати особливості пам'яті, уваги, мислення та сприйняття інформації. Як зазначав К. Ушинський, увага є «єдиними дверима, через які враження зовнішнього світу проникають у свідомість людини». Це підкреслює важливість уважності при роботі з текстами у процесі формування комунікативної компетентності молодших школярів[64].

Сконцентрована та постійна увага є надзвичайно важливою для молодших школярів, адже саме вона допомагає їм ефективно сприймати нову інформацію, самостійно формулювати свої думки у текстовій формі та успішно взаємодіяти з іншими під час спілкування. Вміння швидко переключати увагу, адаптуватися до різних ситуацій та зосереджуватися на важливих моментах у процесі комунікації сприяє не лише покращенню мовленнєвих навичок, а й розвитку толерантного спілкування та взаєморозуміння між дітьми.

У «Словнику-довіднику з української психологічної термінології» увага визначається як «спрямованість психічної діяльності людини та її зосередженість у певний момент на об'єктах або явищах, що мають для неї певне значення, при одночасному відстороненні від інших чинників. Це забезпечує більш повне, чітке та глибоке сприйняття вибраних об'єктів» [17].

Психологи розрізняють три основні види уваги:

1. Мимовільна увага – виникає під впливом раптових, несподіваних або нових подразників, що викликають інтерес або орієнтовний рефлекс.
2. Довільна увага – формується завдяки усвідомленій меті та вольовим зусиллям людини.
3. Післядовільна увага – з'являється тоді, коли виконувана діяльність стає для учня цікавою і значущою, тобто зосередження відбувається не лише через необхідність, а й через природну зацікавленість[55].

Ефективність уваги визначається її характеристиками, серед яких:

- Інтенсивність та концентрація (рівень зосередженості на об'єкті);
- Об'єм уваги (здатність охоплювати одразу кілька об'єктів чи завдань);
- Швидкість переключення уваги (здатність змінювати фокус з одного об'єкта на інший);
- Стійкість уваги (час, протягом якого дитина може утримувати концентрацію).

Окрім уваги, важливу роль у формуванні комунікативних навичок відіграє пам'ять. Вона є когнітивним процесом, що включає три основні етапи: запам'ятовування, збереження та відтворення інформації. У дітей молодшого шкільного віку розвиток пам'яті відбувається нерівномірно: одні її форми вдосконалюються швидше, інші – повільніше.

Дослідження показують, що в учнів початкової школи особливо добре розвинута мимовільна пам'ять, тобто вони легше запам'ятовують інформацію, що викликає у них емоційний відгук або зацікавлення, навіть якщо цього не було їхньою метою.

Водночас довільна пам'ять потребує свідомих зусиль і формується поступово. Діти можуть легше запам'ятовувати інформацію, якщо вона має змістовне значення та впорядкована у логічні зв'язки[56].

Психологи також наголошують, що людина сприймає інформацію не лише через органи чуття (зір, слух), а й головним чином за допомогою мозку, який її обробляє. Саме тому ефективність спілкування напряму залежить від того, наскільки добре працюють когнітивні процеси.

Мислення та мовлення тісно пов'язані між собою. Мовлення є засобом вираження думок і водночас інструментом мислення. Саме завдяки мові людина може не лише формулювати свої ідеї, а й зберігати, аналізувати та передавати їх іншим. Слова та речення співвідносяться з одиницями логічного мислення: слово – це поняття, а речення – судження. Без мовних засобів

неможливо оформити думки, структурувати інформацію та висловити власні міркування.

Для розвитку мислення і мовлення учнів молодших класів дослідниця В. Андрієвська пропонує кілька важливих педагогічних прийомів[1]:

1. Формування у дітей установки на чітке і правильне вираження своїх думок у мовленні.
2. Використання завдань, які поєднують розвиток мислення та комунікативних навичок.
3. Допомога у виявленні та виправленні типових мовленнєвих помилок.
4. Заохочення учнів до самостійного аналізу та уточнення власних висловлювань.
5. Розвиток навичок самоконтролю мовлення.

Сучасні психологи розрізняють кілька типів мислення:

- Логічне – засноване на поняттях і логічних операціях;
- Понятійне (вербальне) – пов'язане з розумінням і використанням мовних засобів;
- Метафоричне – ґрунтується на асоціаціях та образах;
- Конкретно-дійове – базується на практичних діях та спостереженнях.

З одного боку, мислення є ширшим за мовлення, оскільки не обмежується лише словами. Проте з іншого боку, багатство мовних засобів дозволяє виражати одну і ту ж ідею різними способами, що розширює можливості мислення. Саме тому розвиток мовлення напряду впливає на інтелектуальну діяльність дитини.

У сучасному світі, де інформація постійно змінюється та оновлюється, важливішим за просте запам'ятовування фактів є здатність аналізувати, узагальнювати, формулювати думки, робити висновки та ефективно висловлюватися.

Щоб успішно розвивати комунікативну компетентність молодших школярів, необхідно враховувати їхні індивідуальні особливості.

Вчені виділяють чотири основні типи дітей за способом сприйняття інформації:

1. Діти-глядачі – краще засвоюють матеріал через візуальні образи, люблять розглядати малюнки, схеми, добре запам'ятовують деталі. Вони швидко втомлюються від одноманітності та потребують постійної зміни візуальних стимулів.

2. Діти-слухачі – найкраще запам'ятовують інформацію на слух, люблять слухати історії, мають великий словниковий запас. Вони уважні до деталей, ставлять запитання та зосереджено слухають відповіді.

3. Діти-оратори – легко вступають у діалог, постійно прагнуть висловлювати свою думку, обговорювати різні теми, залучати до спілкування інших. Вони мають високий рівень комунікативних здібностей.

4. Діти-діячі – постійно зайняті активною діяльністю, їм важливо виконувати конкретні завдання. Такі учні найкраще вчаться через практичний досвід[5].

Для ефективного розвитку мовлення та комунікативних навичок кожного з цих типів дітей необхідно використовувати індивідуальний підхід, що дозволить розкрити їхній потенціал та сприяти успішному спілкуванню[9].

Сприйняття тексту є набагато складнішим процесом, ніж сприйняття комунікативного акту, оскільки з тлумачення окремих комунікативних актів формується зміст усього тексту. Воно включає рецепцію елементів мови, які чує або бачить людина, встановлення взаємозв'язку між ними та формування уявлення про їхнє значення [15].

Під час сприйняття мовлення співрозмовник створює між словами смислові відношення, які визначають зміст висловлювання. Початковий рівень сприйняття полягає у розумінні основної інформації висловлення – про що йде мова. Наступний рівень передбачає усвідомлення змісту сказаного –

що конкретно висловлено. А найвищий рівень дозволяє проаналізувати засоби, за допомогою яких ця думка була сформульована.

Розуміння повідомлення означає точне сприйняття учнем того, що висловив співрозмовник. Проте у процесі спілкування можуть виникати явища, що ускладнюють взаєморозуміння між мовцями.

У психолінгвістиці вони отримали назву комунікативних бар'єрів – перешкод, що виникають на шляху отримання інформації. Причинами таких бар'єрів можуть бути змістові та формальні характеристики повідомлення, зокрема логічні, фонетичні, стилістичні та семантичні аспекти [21].

У разі виникнення комунікативних бар'єрів учень має навчитися їх долати, що передбачає здійснення етапу корекції комунікативних дій. Ці психологічні явища є важливими складовими формування комунікативної компетентності молодших школярів під час роботи з текстом.

Аналізуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що психологічна наука надає цінні відомості щодо особливостей психічних змін, які відбуваються у дітей віком 6–10 років у процесі засвоєння ними нових знань. Це сприяє формуванню в них практичних навичок оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності, допомагаючи педагогам визначати складні моменти у когнітивній діяльності учнів.

Учитель має враховувати, що діти молодшого шкільного віку суттєво відрізняються одне від одного як рівнем мовленнєвого розвитку, так і особливостями формування різних психічних процесів.

Отже, психолого-педагогічні аспекти формування комунікативної компетентності молодших школярів полягають у підборі таких методів і прийомів навчання, які повністю враховують особливості розвитку дитячої психіки, сприяють всебічному розвитку учнів і формують у них мовленнєву компетентність. Важливим є використання методів розумової діяльності, таких як аналіз і синтез, класифікація, узагальнення та формування вміння робити висновки.

1.2. Інтерактивні технології, як важливий засіб формування ключової комунікативної компетентності молодшого школяра

Інтерактивне навчання – це сучасний і прогресивний підхід у сфері освіти, який сприяє розвитку мовленнєвої компетентності учнів. Цей тип навчання відрізняється від традиційних методів тим, що в основі його лежить взаємодія між учасниками процесу: учнями і вчителем. На відміну від стандартних лекцій, коли учні є лише слухачами, інтерактивне навчання передбачає активну участь кожного учня в процесі пізнання, що дозволяє здобувати знання через власні зусилля, за допомогою практичних вправ, обміну думками та роботи в групах. Такий підхід значно покращує процес засвоєння матеріалу, бо учні не тільки отримують теоретичні знання, а й активно їх застосовують на практиці[20].

Цей метод дозволяє змінити традиційну модель взаємодії в навчальному процесі, де вчитель є єдиним носієм знань і контролює весь процес. У інтерактивному навчанні важливу роль відіграє сам учень, який не просто сприймає інформацію, а активно її обробляє, взаємодіє з іншими учнями, вчителем та навколишнім середовищем. Він не боїться висловлювати свої думки, ставити питання, дискутувати та шукати відповіді. Це важливо для формування мовленнєвої компетентності, адже саме через спілкування учні розвивають здатність до чіткого, впевненого вираження своїх думок.

Основною метою інтерактивного навчання є створення комфортних умов, за яких кожен учень відчуває свою значущість та успішність у навчанні. Вчителі в такій системі навчання спонукають учнів до творчих здобутків, підтримують їх ініціативу та заохочують до нових досягнень[32].

Взаємодія між вчителем і учнями стає більш рівноправною, що дозволяє учням краще розуміти та вивчати новий матеріал. Під час таких уроків учні здобувають знання через активну участь у різних формах роботи: дискусіях, іграх, групових заняттях, обговореннях, що сприяє кращому запам'ятовуванню та осмисленню навчального матеріалу.

Термін «інтерактивне» походить від англійського слова «interact», що в перекладі означає «взаємодіяти», «взаємодія». Згідно з цим визначенням, інтерактивне навчання передбачає активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу, а не лише пасивне сприйняття інформації[17].

Пометун О. трактує інтерактивне навчання як організацію пізнавальної діяльності, метою якої є створення таких умов, що дозволяють кожному учневі відчувати свою успішність і інтелектуальний потенціал. Це створює атмосферу підтримки та мотивації для розвитку кожного учня[50].

Основні характеристики інтерактивного навчання полягають у застосуванні різних методів та технологій, які передбачають активну участь учнів у навчальному процесі. До таких методів належать групові та індивідуальні дискусії, ігри, рольові вправи, а також робота в малих групах, де кожен учасник має можливість висловити свою думку, обговорити ідеї з іншими та відшукати правильні рішення. У результаті цього в учнів розвиваються не тільки знання предмета, а й навички комунікації, критичного мислення, здатність до переконання та аргументації.

Інтерактивні технології, такі як робота в парах, ротаційні трійки, методи «карусель», «акваріум» або «діалог», мають великий вплив на розвиток комунікативних навичок учнів. Наприклад, метод «карусель» передбачає обмін думками серед учасників групи, що сприяє глибшому розумінню теми та стимулює учнів до активного мислення. У свою чергу, метод «акваріум» дозволяє спостерігати за дискусією в групі, даючи можливість кожному учневі висловитися та представити власну точку зору [51].

Застосування інтерактивних технологій навчання допомагає не лише успішно передавати знання, а й формує вміння учнів працювати в команді, вирішувати проблеми та знаходити нестандартні рішення. Ці методи позитивно впливають на розвиток креативності, а також сприяють розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок учнів. У результаті, учні не тільки отримують нові знання, а й здобувають цінний досвід комунікації, який є необхідним для їхнього подальшого навчання та особистісного розвитку.

Отже, інтерактивні методи навчання є важливим інструментом для формування комунікативної компетентності учнів, оскільки вони дають можливість не тільки засвоювати інформацію, а й розвивати навички спілкування, критичного мислення та творчості. Використання цих технологій дозволяє учням стати активними учасниками навчального процесу, підвищує їхню самооцінку та мотивацію до навчання, а також сприяє більш глибокому та осмисленому засвоєнню матеріалу[52].

У сучасній освіті великої ваги набуває інтеграція новітніх інформаційних технологій, які активно змінюють підходи до навчання та взаємодії між учасниками освітнього процесу. В умовах технологічної революції важливим завданням є використання інтерактивних технологій для формування ключових компетентностей учнів, серед яких комунікативна компетентність займає одне з провідних місць.

Інтерактивні технології навчання дозволяють активізувати процеси сприйняття, усвідомлення і застосування знань, сприяючи розвитку соціальних та комунікативних навичок учнів. Вони орієнтовані на взаємодію між учнями та вчителем, що є важливим аспектом формування вміння ефективно спілкуватися в різноманітних ситуаціях. Комунікативна компетентність, як одне з основних завдань сучасної освіти, охоплює вміння вільно висловлювати свою думку, розуміти інших, а також взаємодіяти з однокласниками та дорослими в навчальному процесі[62].

Роль інтерактивних технологій у формуванні комунікативної компетентності

Інтерактивні технології здатні ефективно підтримувати формування ключових комунікативних умінь, таких як:

- Слухання та розуміння іншого. За допомогою сучасних інформаційних технологій, таких як мультимедійні презентації, відео-уроки та інші цифрові ресурси, можна створювати інтерактивні ситуації для розвитку навичок слухання та сприйняття мовлення.

- Ведення діалогу та аргументація думок. Інтерактивні форми роботи, такі як групові обговорення, рольові ігри, дискусії за допомогою інтерактивних дошок або онлайн-платформ, сприяють активному обміну думками серед учнів, де кожен має змогу висловити свою точку зору та обґрунтувати її.
- Групова співпраця та взаємодія. Завдяки інтерактивним методам навчання, учні можуть працювати в малих групах, де кожен бере на себе певну роль, що сприяє розвитку командної взаємодії і навчання через співпрацю[68].

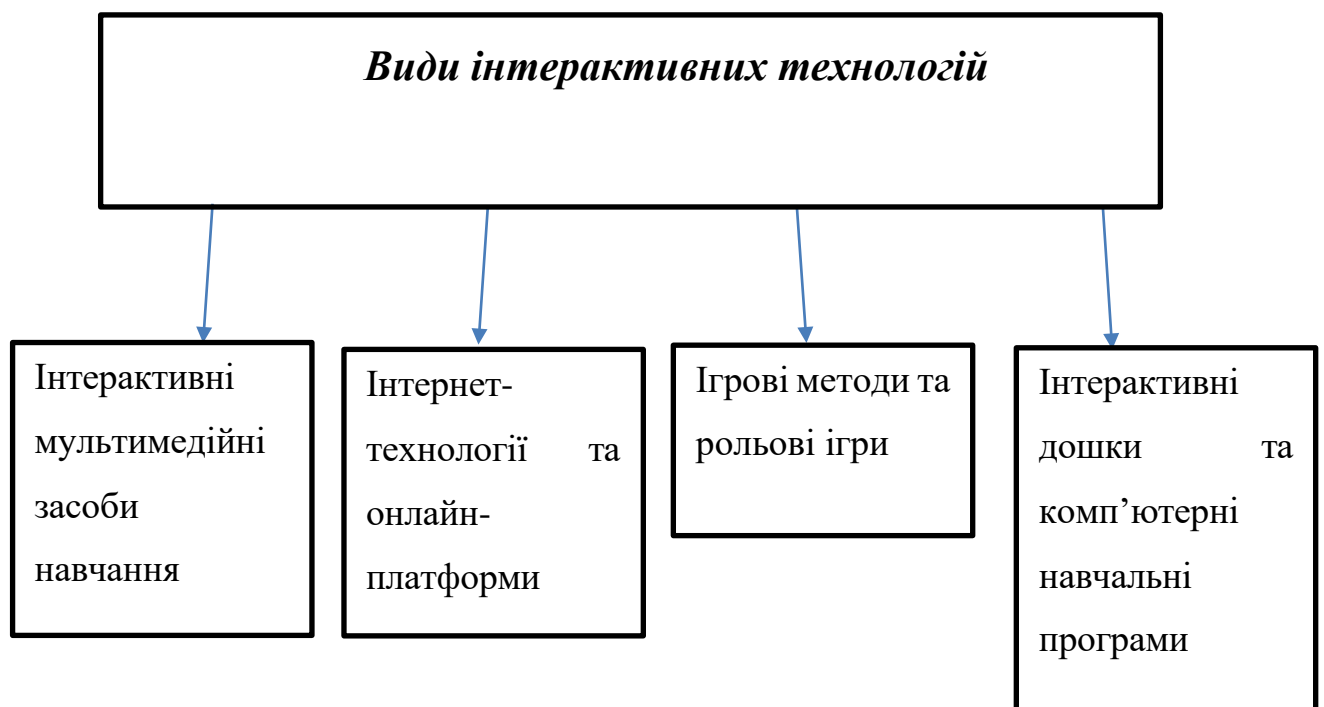

Рис 1.2.1 Види інтерактивних технологій

Види інтерактивних технологій

1. Інтерактивні мультимедійні засоби навчання

Сучасні мультимедійні технології, які поєднують текст, звук, відео та анімацію, дозволяють створити наочні навчальні матеріали, що полегшують розуміння складних граматичних та лексичних структур. Використання відео-уроків, анімаційних пояснень, інтерактивних вправ стимулює учнів до

активної роботи та сприяє розвитку навичок сприйняття та вироблення власних думок.

Мультимедійні презентації на уроці можуть бути інтерактивними, з можливістю залучення учнів до активного обговорення або виконання завдань прямо під час перегляду, що розвиває вміння орієнтуватися в інформації та висловлювати свої судження[66].

2. Інтернет-технології та онлайн-платформи

Використання онлайн-платформ, таких як Google Classroom, Zoom, Moodle, сприяє розвитку комунікативних навичок учнів через віртуальні обговорення, групову роботу, виконання спільних проєктів та надання зворотного зв'язку у реальному часі. Вони дозволяють організувати інтерактивні завдання для учнів, підвищити рівень їх участі в навчальному процесі.

Окремо варто відзначити використання платформ для створення тестів, вікторин та опитувань (наприклад, Kahoot або Quizlet), що дозволяє не лише закріпити матеріал, а й заохотити учнів до участі в навчанні в ігровій формі. Це стимулює розвиток когнітивних навичок, у тому числі комунікативних, оскільки дозволяє учням обговорювати і виправляти свої помилки в реальному часі[62].

3. Ігрові методи та рольові ігри

Інтерактивні рольові ігри та ситуаційні вправи забезпечують учням можливість застосовувати знання на практиці в умовах, наближених до реальних. Це сприяє розвитку вміння ефективно вести діалог, обговорювати та відстоювати свою точку зору, а також вчитись слухати співрозмовника. Рольові ігри можуть бути організовані як у класі, так і онлайн, що дозволяє використовувати їх на уроках як метод інтерактивної взаємодії.

Ігрові методи формують у дітей уміння працювати в команді, брати на себе роль лідера чи підлеглого, та організовувати спільну діяльність. Такі ігри стимулюють не тільки розвиток мовленнєвої компетентності, але й здатність

до прийняття рішень, аналізу ситуації, конструктивної критики та самовираження[51].

4. Інтерактивні дошки та комп'ютерні навчальні програми

Інтерактивні дошки, як новітній засіб навчання, надають можливість проводити уроки, які активно залучають учнів до процесу навчання. Використання інструментів на дошці (малювання, запис тексту, демонстрація презентацій) сприяє залученню кожного учня до роботи, полегшує пояснення складних мовних тем і дозволяє створювати цікаві та ефективні вправи для розвитку мовленнєвих навичок[48].

Крім того, використання комп'ютерних навчальних програм (наприклад, програми для вивчення граматики та лексики) допомагає учням краще освоювати матеріал завдяки інтерактивним завданням, що включають питання на перевірку знань, вправи на самостійне виконання та відстеження прогресу.

Інтерактивні методи навчання створюють комфортну атмосферу для учнів, стимулюючи їхню активність і творчість. Використання таких технологій знижує стрес і психологічну напругу, даючи учням можливість відчувати себе впевнено, працюючи в команді, активно обговорюючи проблеми, маючи змогу висловити власну думку в безпечній та підтримуючій атмосфері.

Вплив інтерактивних технологій на мотивацію учнів

Однією з ключових переваг інтерактивних технологій у навчальному процесі є їхня здатність значно підвищувати мотивацію учнів. У порівнянні з традиційними методами навчання, інтерактивні технології роблять освітній процес більш цікавим, динамічним та залученим, що сприяє активній участі учнів у навчанні.

Основні аспекти впливу інтерактивних технологій на мотивацію:

1. Створення позитивного емоційного середовища[28]

Інтерактивні технології дозволяють зробити навчальний процес емоційно насиченим, цікавим і мотивуючим. Використання мультимедійних

презентацій, анімацій, відеороликів, інтерактивних завдань і навчальних ігор сприяє зацікавленню учнів та підтримці їхньої уваги протягом усього уроку.

- Емоційне залучення: яскраві візуальні ефекти, цікаві сюжетні лінії, гейміфікація та інтерактивність створюють захоплююче освітнє середовище.

- Зниження страху перед помилками: інтерактивні методи дозволяють учням практикуватися без страху зробити помилку, що сприяє впевненості в собі та підвищує їхню активність.

2. Підвищення рівня активної участі учнів[18].

На відміну від пасивного слухання лекцій, інтерактивні технології стимулюють учнів до активної взаємодії з навчальним матеріалом. Методи, такі як рольові ігри, групові проекти, інтерактивні дискусії та віртуальні лабораторії, дають учням можливість бути не просто споживачами знань, а й активними учасниками освітнього процесу.

- Залучення через ігрові технології: використання платформ, таких як Kahoot, Quizizz, LearningApps, дозволяє учням брати участь у вікторинах і змагатися між собою, що робить навчання веселим і мотивуючим.

- Розвиток ініціативи та самостійності: інтерактивні платформи заохочують учнів самостійно досліджувати нові теми, знаходити відповіді на запитання та працювати над проєктами в команді.

3. Диференційований підхід до навчання

Інтерактивні технології дають змогу адаптувати навчальний матеріал до рівня підготовки та індивідуальних особливостей учнів.

- Персоналізація навчального процесу: онлайн-платформи, такі як Google Classroom, Moodle, Edmodo, дозволяють вчителям створювати диференційовані завдання та індивідуально підходити до кожного учня.

- Темп навчання: учні можуть проходити матеріал у власному темпі, переглядати відеоуроки, повертатися до складних тем та самостійно контролювати свій прогрес.

4. Розвиток комунікативної компетентності[20].

Інтерактивні методи навчання активно сприяють розвитку комунікативних навичок, що є важливою складовою навчання молодших школярів.

- Віртуальні дискусії та обговорення: платформи Zoom, Microsoft Teams та Google Meet дозволяють учням брати участь у групових обговореннях, вести діалог, висловлювати свої думки та відстоювати власну позицію.

- Групові проєкти та спільна робота: онлайн-інструменти, такі як Padlet, Trello, Google Docs, допомагають учням взаємодіяти один з одним, розподіляти обов'язки та спільно створювати навчальні матеріали.

- Формування навичок міжособистісної взаємодії: інтерактивні технології сприяють розвитку навичок активного слухання, аргументації, співпраці та вирішення конфліктів.

5. Використання елементів гейміфікації[25].

Гейміфікація – це використання ігрових елементів у навчальному процесі, що робить його більш цікавим і мотивуючим для учнів.

- Системи нагород: інтерактивні платформи часто використовують бали, рейтинги, бейджі та нагороди за виконання завдань, що стимулює учнів до активного навчання.

- Ігрові сценарії: навчання може бути організоване у формі квестів, місій, пригод, що робить процес навчання більш захопливим.

- Змагальний елемент: вікторини та командні ігри створюють здорову конкуренцію, що мотивує учнів до кращих результатів.

6. Інтерактивні технології як засіб підвищення ефективності навчання[43].

Дослідження показують, що інтерактивні технології значно покращують рівень засвоєння навчального матеріалу. Учні краще запам'ятовують інформацію, коли вона подається через мультимедійний контент, інтерактивні симуляції та практичні завдання.

- Використання доповненої реальності (AR) та віртуальної реальності (VR): такі технології дозволяють учням зануритися у навчальний

процес, наприклад, здійснити віртуальну екскурсію до музею, провести інтерактивний науковий експеримент чи вивчати мову через візуальні та аудіоефекти.

- Підтримка різних стилів навчання: інтерактивні технології підходять як для візуалів, так і для аудіалів та кінестетиків, забезпечуючи різноманітні способи подачі інформації.

Інтерактивні технології є потужним засобом підвищення мотивації учнів до навчання. Вони не лише роблять освітній процес цікавим, але й формують ключові навички, необхідні для успішного навчання та соціальної взаємодії. Залучення мультимедійних ресурсів, онлайн-платформ, рольових ігор та гейміфікації допомагає створити ефективне навчальне середовище, яке сприяє розвитку комунікативної компетентності, критичного мислення, креативності та співпраці.

Таким чином, інтерактивні технології є незамінним інструментом сучасної освіти, який дозволяє зробити навчальний процес більш продуктивним, захопливим та результативним для учнів.

1.3. Формування ключової комунікативної компетентності молодшого школяра шляхом використання інтерактивних технологій в НУШ

Нова українська школа (НУШ) ставить за мету не лише передавати знання учням, а й забезпечити їхній всебічний розвиток, зокрема через формування ключових компетентностей. Одна з таких компетентностей — комунікативна, яка є основою для успішної соціалізації та інтеграції молодших школярів у сучасне суспільство. Вона включає вміння чітко висловлювати думки, слухати, взаємодіяти з оточенням та вирішувати спільні завдання[46].

Василь Сухомлинський зазначав, що головне завдання вчителя початкових класів — навчити дитину вчитися, сформувати інструмент, без

якого вона стає невстигаючою та нездібною. Це інструмент умінь, серед яких важливе місце займають уміння спостерігати, думати, висловлювати свої думки, читати й писати. Оскільки сучасні учні приходять до школи з бажанням активно діяти, важливо організовувати таку діяльність, яка стимулює їх до обговорення, прийняття рішень і спільного вирішення проблем. Інтерактивні технології в навчанні сприяють розвитку цих умінь, даючи учням можливість активно взаємодіяти в процесі навчання[63].

Інтерактивні методи навчання, такі як рольові ігри, дискусії, проектна діяльність, забезпечують можливість для дітей не тільки вивчати нові знання, а й активно застосовувати їх у різноманітних ситуаціях. Це допомагає учням розвивати ключові комунікативні компетентності, необхідні для інтеграції в сучасне соціокультурне середовище.

Одним із основних завдань компетентісно орієнтованого навчання в сучасних школах є створення умов для всебічного розвитку учнів та формування їх активної позиції. Освітній процес сьогодні вимагає від учнів не лише набуття теоретичних знань, а й розвитку критичного мислення, здатності до самостійного вирішення проблем і формування життєвих компетентностей. Вчені та педагоги відзначають, що найбільш ефективним цей процес буде, якщо використовувати інтерактивні методи навчання, оскільки вони активізують пізнавальну діяльність учнів, сприяють розвитку їх творчого потенціалу та соціальних навичок[58].

Інтерактивне навчання має на увазі організацію освітнього процесу таким чином, щоб учні не були просто слухачами, а ставали активними учасниками навчання. Цей підхід передбачає не тільки сприймання інформації, а й активну взаємодію з нею. Учні мають можливість ставити питання, обговорювати матеріал з однокласниками, висловлювати свої думки і навіть коригувати власні уявлення. Таким чином, інтерактивне навчання заохочує учнів до глибокого аналізу і самооцінки, розвиваючи їх здатність критично ставитися до інформації та шукати альтернативні підходи.

Один із головних аспектів цього підходу — створення такої психологічної атмосфери в класі, в якій учні відчувають себе рівноправними учасниками процесу. Інтерактивне навчання неможливе без взаємоповаги між учнями та вчителем, а також між самими учнями. Така атмосфера дозволяє зняти психологічні бар'єри, зменшити стрес і страх, що зазвичай виникають у традиційних методах навчання. Учні не бояться висловлювати свої думки або помилки, бо вони знають, що їхні ідеї будуть уважно вислухані, а їхня участь буде оцінена як важлива для загального процесу.

Завдяки інтерактивним методам учні стають не тільки спостерігачами, а й активними учасниками навчання, самостійно створюючи знання через спільну діяльність з однокласниками та вчителем. Вчитель, у свою чергу, переходить від ролі лише носія знань до партнера і наставника. Він не нав'язує готові відповіді, а пропонує завдання, що спонукають учнів до роздумів, аналізу і пошуку рішень. Учитель допомагає учням формувати власні висновки, надаючи їм інструменти для самостійної роботи і рефлексії. Це дозволяє не тільки здобути знання, а й розвинути навички самостійного мислення та самоконтролю.

Особливістю інтерактивного навчання є використання різноманітних методів, що включають рольові ігри, симуляції реальних ситуацій, дебати, проектну діяльність, обговорення та інші форми, що сприяють глибокому розумінню матеріалу. Це створює ситуації пошуку, сумнівів, суперечностей, що є стимулом для подальшого навчання і розвитку критичного мислення. У таких умовах учні можуть відчути себе не лише учнями, а й учасниками навчальної спільноти, що здатна до взаємного обміну досвідом і знаннями[51].

Інтерактивне навчання також сприяє розвитку соціальних і комунікативних навичок учнів. Під час групових обговорень, колективних проектів і спільних завдань учні не лише набувають нових знань, а й навчаються ефективно працювати в команді, аргументувати свої думки, слухати та враховувати думки інших. Це є важливою складовою їхнього соціального розвитку, оскільки в реальному житті значну частину задач

потрібно вирішувати через колективну діяльність та взаємодію з іншими людьми.

Інтерактивні методи навчання є надзвичайно важливими для розвитку таких навичок, як критичне мислення, креативність, здатність до аналізу та самооцінки. Вони дозволяють учням самостійно приймати рішення, надаючи їм більше контролю над процесом навчання. Такі підходи допомагають учням розвивати здатність до самовираження та самостійної роботи, що є важливими аспектами в умовах сучасного світу, де потрібні навички для вирішення нестандартних завдань, креативного мислення і адаптації до змін.

Таким чином, інтерактивне навчання має величезний потенціал для розвитку не лише знань, а й соціальних та особистісних якостей учнів. Враховуючи тенденції розвитку сучасної освіти, цей підхід стає необхідним для формування компетентних особистостей, готових до ефективної взаємодії в суспільстві, критичного сприйняття інформації та здатних до саморозвитку. Основою інтерактивного навчання є діяльнісний, особистісно орієнтований і компетентнісний підходи, що дозволяє учням не тільки отримувати знання, а й застосовувати їх у реальному житті[39].

Діяльнісний підхід передбачає засвоєння знань та вмінь через активну участь учнів у навчальному процесі, а не через пасивне спостереження чи слухання. Основна ідея цього підходу полягає в тому, що людина пізнає властивості і зв'язки елементів навколишнього світу лише в процесі власної діяльності.

Особистісно орієнтований підхід фокусується на розвитку здібностей і талантів кожного учня, а також на формуванні його особистісних характеристик. Важливою метою такого навчання є створення умов для виявлення і розвитку потенціалу кожної дитини, а не просто надання їй заздалегідь визначених якостей.

Компетентнісний підхід акцентує увагу на формуванні ключових життєвих компетентностей особистості, підсилюючи практичну

спрямованість освіти та зосереджуючи увагу на кінцевих результатах навчання[34].

Інтерактивне навчання базується на принципах активності, відкритого зворотного зв'язку, експериментування, довіри в спілкуванні та рівності позицій.

Принцип активності вимагає, щоб кожен учень активно включався в процес навчання та взаємодіяв із іншими учасниками.

Принцип відкритого зворотного зв'язку дозволяє учням висловлювати свої думки та ідеї, а також отримувати відгуки про їхні манери спілкування і стиль мислення.

Принцип експериментування забезпечує активний пошук нових ідей та шляхів вирішення завдань, сприяючи розвитку творчості і ініціативи.

Принцип довіри створює простір для відкритого спілкування між учнями та вчителями, що дозволяє змінити традиційні стереотипи організації занять.

Принцип рівності позицій підкреслює важливість того, щоб вчитель не нав'язував свою думку, а працював разом з учнями, надаючи їм можливість бути лідерами та організаторами в навчальному процесі[24].

Інтерактивне навчання передбачає створення умов, в яких учні можуть:

- Відчутти успішність своїх дій і мати можливість відкрито спілкуватися з однокласниками.
- Засвоювати знання не у готовому вигляді, а через дослідницьку діяльність, пошук і відкриття нового.
- Активно залучатися до пізнавальної діяльності.
- Організовувати процес активного засвоєння знань та вмінь, використовуючи інтерактивні методи.
- Навчатися через практичні дії, орієнтуючись на розв'язання життєвих проблем.
- Формувати самостійність і індивідуальність.

- Бути спонуканням до висловлення власної думки, самостійного вирішення проблем та рефлексії.

- Залучатися до створення нового.
- Розвивати критичне та аналітичне мислення[33].

Інтерактивні методи навчання допомагають кожному учню бути активно залученим у процес засвоєння матеріалу. Вони підвищують пізнавальну мотивацію, формують навички ефективного спілкування (слухати і чути одне одного, будувати діалог, ставити питання для розуміння), розвивають самостійність у навчанні (визначення цілей, оцінка наслідків вибору), виховують лідерські якості та навички роботи в команді, а також відповідальність за свою діяльність.

Завдяки інтерактивним технологіям учні навчаються:

- Аналізувати інформацію, творчо підходити до засвоєння знань, що сприяє усвідомленості.
- Формувати власну думку, аргументувати її, дискутувати та доводити свою позицію.
- Слухати інших, поважати альтернативні думки.
- Орієнтуватися у різних життєвих ситуаціях і знаходити правильні рішення.
- Будувати конструктивні взаємини в групах, уникати конфліктів, розв'язувати їх, знаходити компроміси і прагнути до діалогу.
- Виконувати творчі завдання та проекти[36].

До найпоширеніших форм інтерактивного навчання в початковій школі належать рольові ігри, проекти, змагання, конкурси. Крім того, активно використовуються традиційні інтерактивні методи, такі як робота в парах чи малих групах, мозковий штурм, мікрофон, незакінчені речення тощо.

Застосування інтерактивних методів у початковій школі вимагає від учителя спеціальної підготовки. Педагог має розуміти сутність кожного інтерактивного прийому, знати умови його використання та вміти правильно

обирати методи для досягнення конкретної мети навчання. Також важливо, щоб учитель умів організувати їх у процесі навчання.

Розглянемо основні інтерактивні прийоми та їх застосування[28].

1. «Мікрофон»

Цей прийом дає можливість кожному учню висловити свою думку чи позицію по черзі, відповідаючи на запитання або даючи свою реакцію. Для організації цього прийому необхідно:

- Поставити запитання класу.
- Дати учням умовний мікрофон (це може бути ручка чи олівець).
- Право говорити має лише той, у кого мікрофон.
- Ніхто не може перебивати.
- Відповіді повинні бути короткими та чіткими.
- Не можна коментувати висловлені думки.

Цей метод ідеально підходить для актуалізації опорних знань, перевірки домашнього завдання або підсумку уроку. Наприклад, під час уроку української мови в 3 класі учні по черзі називають ознаки речень, їх види та правила написання.

2. «Незакінчене речення»

Цей прийом сприяє формуванню в учнів уміння чітко й коротко формулювати власні думки. Він часто використовується в поєднанні з прийомом «Мікрофон». Алгоритм роботи такий:

- Визначити тему, з якої учні висловлюватимуться.
- Сформулювати незакінчене речення, яке учні мають завершити.
- Кожен учасник починає свою відповідь з запропонованого початку.

Приклад:

- «Про прихід осені нам сповіщають...»
- «З цього оголошення я дізнався/дізналася, що...»
- «Сьогодні на уроці я вперше дізнався/дізналася про...»
- «Свою відповідь я оцінюю..., тому що...»

3. «Мозковий штурм»

Цей прийом спрямований на колективне розв'язання проблеми через широке обговорення. Усі учні розмірковують над певною проблемою та висловлюють свої ідеї. Метою є зібрати якомога більше ідей і пропозицій від учнів за обмежений час. Прийом допомагає розвитку творчого мислення та вміння працювати в команді.

Інтерактивні методи допомагають учням активніше включитися в навчальний процес, сприяють розвитку комунікативних та пізнавальних навичок, а також учать працювати в групі, висловлювати власні думки та поважати думки інших.

Умови компетентісно орієнтованого навчання вимагають оновлення традиційних організаційних форм, зокрема уроку. Сучасний урок має бути інтерактивним, що передбачає постійну активну взаємодію всіх учасників навчального процесу. У такій моделі уроку вчитель і учні є рівноправними партнерами, взаємно рефлексують і працюють разом, досягаючи результатів у спільному пізнанні.

Інтерактивний урок складається з таких етапів[4]:

1. Мотивація

- **Мета:** Залучити учнів до навчального процесу, створити інтерес до теми уроку та пробудити у них бажання дізнатися більше.
- Для цього використовуються прийоми, які викликають здивування, цікавість та прагнення розв'язати проблему.

2. Оголошення теми та очікуваних результатів навчання

- Вчитель повідомляє учням тему уроку та пояснює, чого саме вони мають досягти під час заняття.
- Важливо сформулювати тему та результати чітко, лаконічно і доступно, щоб учні зрозуміли, чого від них очікують.

3. Надання необхідної інформації

- Учні отримують базові знання або інформацію, необхідну для виконання завдань уроку. Це може бути актуалізація попередніх знань з теми.

4. Інтерактивна вправа

- **Мета:** Практичне засвоєння навчального матеріалу.
- Організація цього етапу включає:
 - Інструктаж учителя щодо мети вправи, правил виконання, часу на виконання.
 - Об'єднання учнів у пари чи групи.
 - Виконання вправи під керівництвом учителя або самостійно.
 - Презентація результатів.
 - Обговорення отриманих результатів для усвідомлення засвоєного матеріалу.

Цей етап є найважливішим у процесі інтерактивного навчання, оскільки забезпечує активну взаємодію учнів і дозволяє їм застосовувати теоретичні знання на практиці.

5. Рефлексія та оцінювання результатів уроку

- **Мета:** Оцінити досягнуті результати, порівняти їх з поставленими цілями.
- Вчитель та учні разом аналізують, що було вивчено на уроці, які труднощі виникали, чи вдалося подолати ці труднощі, і чому. Також важливо оцінити, наскільки ефективно кожен учень працював на уроці.

Цей етап дозволяє учням зробити висновки про свою діяльність та визначити, що потребує подальшої роботи або удосконалення.

Додаткові інтерактивні прийоми [62].

Крім основних методів, існують й інші інтерактивні прийоми, які сприяють розвитку комунікативних навичок учнів. Серед них можна виділити діалоги в парах, дебати та робота в малих групах.

Діалоги в парах допомагають учням навчитися слухати один одного, формулювати свою думку чітко і лаконічно, а також вчитися давати конструктивні відповіді на запитання партнера. Цей метод дозволяє кожному учневі висловити свої погляди в більш спокійній обстановці, сприяючи розвитку впевненості в собі та навичок ведення діалогу.

Дебати — це метод, що дозволяє учням змагатися в аргументації різних точок зору. Це не лише допомагає учням розвивати навички публічного виступу, а й формує вміння знаходити аргументи на підтримку своєї позиції, а також поважати та аналізувати аргументи супротивника.

Робота в малих групах дозволяє учням ефективно співпрацювати, обговорюючи тему або завдання. У групах учні взаємодіють, висловлюють свої ідеї та знаходять рішення, працюючи разом. Це сприяє розвитку соціальних навичок, таких як здатність до колективного вирішення проблем, навички компромісу та ефективної комунікації.

Інтерактивні методи навчання є потужним інструментом у формуванні комунікативної компетентності молодших школярів, оскільки вони не лише сприяють кращому засвоєнню матеріалу, а й дозволяють учням розвивати важливі соціальні та когнітивні навички. Через активну взаємодію з матеріалом та однолітками, діти здобувають уміння слухати, аргументувати свою думку, працювати в команді та вирішувати конфлікти.

Інтерактивні підходи допомагають створити в класі атмосферу довіри та взаємоповаги, що є основою для ефективного навчання та розвитку особистісних якостей. Завдяки використанню інтерактивних технологій, учні не лише отримують знання, а й навчаються адаптуватися до змінюваного світу, будуючи впевненість у собі та розвиваючи здатність до самостійного і творчого мислення.

Сучасна освіта, орієнтуючись на ці методи, сприяє підготовці молодих людей до успішної і конструктивної участі в суспільстві, що є основою для їхнього майбутнього професійного та особистісного розвитку.

Висновки до розділу 1

У першому розділі ми розглянули теоретичні основи формування ключової комунікативної компетентності молодших школярів через використання інтерактивних технологій. Визначено сутність поняття «компетентність» як комплекс знань, умінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для успішного функціонування в різних життєвих ситуаціях. Комунікативна компетентність, у свою чергу, є однією з важливих складових загальної компетентності, яка забезпечує ефективну взаємодію між людьми через усні та письмові засоби комунікації.

З'ясували, що інтерактивні технології є потужним засобом активізації пізнавальної діяльності школярів, оскільки вони сприяють розвитку критичного мислення, самостійності, творчості та здатності до командної роботи. У контексті Нової Української Школи (НУШ) інтерактивні методи навчання особливо важливі для формування комунікативних компетенцій, адже вони забезпечують інтерактивну взаємодію між учнями та вчителями, створюючи атмосферу співпраці та рівноправ'я. Такі технології дозволяють учням не лише отримувати знання, але й активно взаємодіяти з ними, розвивати власні судження та аналізувати отриману інформацію.

Отже, використання інтерактивних технологій у процесі навчання є ефективним і необхідним інструментом для формування у молодших школярів ключових комунікативних компетентностей, що є важливою складовою успішної соціалізації та готовності до життєвих викликів.

У результаті дослідження можна зробити висновок, що інтерактивні технології не лише сприяють розвитку комунікативних навичок, а й активно формують загальні компетенції учнів, такі як критичне мислення, самостійність та вміння працювати в команді. Це особливо важливо в умовах сучасних освітніх реформацій, таких як Нова Українська Школа, де основна увага приділяється розвитку особистості дитини через інтерактивне навчання. Завдяки цьому учні не лише здобувають знання, а й отримують практичні навички для ефективної взаємодії в різних соціальних ситуаціях.

Інтерактивні методи навчання виявляються важливими для всебічного розвитку учнів, підготовки їх до активної участі в суспільстві та створення умов для ефективної соціалізації. Вони допомагають молодшим школярам не лише засвоювати матеріал, але й будувати впевненість у своїх силах, здатність до рефлексії та адаптації в швидко змінному світі. Це підтверджує, що застосування інтерактивних технологій є важливою складовою у підготовці учнів до сучасних викликів, забезпечуючи їм компетентності, необхідні для досягнення успіху як у навчанні, так і в житті.

РОЗДІЛ 2.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Стан сформованості ключової комунікативної компетентності молодшого школяра шляхом використання інтерактивних технологій

Інтерактивні технології в сучасному освітньому просторі розглядаються як система методів і засобів, що передбачають активну участь учнів у навчальному процесі. До них належать інтерактивні дошки, електронні підручники, навчальні програми та додатки, онлайн-платформи, відеоматеріали, віртуальні освітні середовища. Ці ресурси сприяють не тільки засвоєнню знань, а й розвитку комунікативних, соціальних та емоційно-ціннісних компетентностей.

Однією з переваг інтерактивних технологій є можливість реалізації принципу індивідуалізації навчання, коли кожен учень має змогу працювати в оптимальному для себе темпі, а також активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, учителем і однокласниками. Як зазначає Н. М. Бібік, інтерактивне навчання стимулює учнів до пізнавальної активності та розвитку комунікативних умінь[9].

Відомий психолог Л. С. Виготський наголошував на тісному взаємозв'язку мовлення й мислення, а також важливості соціального контексту в розвитку мовленнєвої діяльності. Інтерактивні технології створюють умови для розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності – слухання, говоріння, читання, письма. Мультимедійні засоби, інтерактивні вправи, відео- і аудіоматеріали дозволяють зробити навчання більш емоційно насиченим та мотивувальним[14].

Інтерактивні дидактичні ігри, вправи на побудову діалогів, рольові ігри дозволяють учням формувати зв'язне мовлення, вільно висловлювати думки, аналізувати інформацію, розв'язувати мовленнєві завдання у змодельованих ситуаціях.

Комунікативна компетентність тісно пов'язана із здатністю до соціальної взаємодії. Робота в парах, групах, участь у спільних проєктах, виконання колективних завдань сприяють розвитку навичок міжособистісного спілкування, співпраці, активного слухання та поваги до думки іншого. Як зазначає О. Я. Савченко, інтерактивні методи навчання забезпечують умови для формування культури діалогу, критичного мислення та командної взаємодії у молодших школярів[55].

Наукові підходи до питання формування комунікативної компетентності вказують на ефективність інтерактивних технологій у розвитку особистісних якостей учнів. Л.Виготський вважає, що активна участь дитини в навчальному процесі, реалізація принципу діяльнісного підходу, сприяють формуванню гнучкого мислення, здатності до діалогу, до самовираження. У свою чергу, С. Л. Рубінштейн підкреслює важливість дії та взаємодії як провідних механізмів розвитку особистості в освітньому процесі[47].

Ключова комунікативна компетентність є однією з провідних у системі загальної початкової освіти. Вона охоплює здатність учнів встановлювати соціальні контакти, ефективно взаємодіяти з оточенням, а також передавати й сприймати інформацію в різних формах. Ця компетентність має надзвичайне значення для формування особистості дитини, її соціалізації та успішної реалізації в навчальному процесі[32].

На початку експериментального дослідження було проведено діагностику рівня сформованості ключової комунікативної компетентності учнів початкових класів.

Метою цього етапу було виявлення вихідного рівня розвитку комунікативних умінь молодших школярів з метою подальшого планування

ефективного педагогічного впливу шляхом використання інтерактивних технологій.

Вибірка дослідження

У дослідженні взяли участь 46 учнів 3–4 класів.

Вікова категорія дітей — 8–10 років.

Усі учасники навчалися за типовими освітніми програмами Нової української школи, що дозволяло працювати в умовах відносної однорідності навчального середовища.

Використані методи дослідження

1. Анкетування учнів і вчителів:

- **Анкета для учнів** містила запитання відкритого й закритого типу, спрямовані на виявлення рівня мовленнєвої активності, емоційного ставлення до спілкування, самооцінки власних комунікативних умінь (див. дод. А).

Наприклад:

- "Чи любиш ти розмовляти з однокласниками на уроці/після уроків?"
- "Що тобі найбільше подобається: слухати, говорити, грати чи малювати?"
- "Чи легко тобі висловлювати свої думки?"

- **Анкета для вчителів** передбачала оцінювання рівня комунікативної активності учнів, їхньої ініціативності в діалозі, здатності до співпраці та участі в колективній роботі (див. дод. Б).

2. Спостереження за діяльністю учнів у різних навчальних і позаурочних ситуаціях:

- Фіксувалися прояви мовленнєвої ініціативи, взаємодії в парах і групах, уміння слухати співрозмовника, активність під час обговорення питань у класі, а також реакції на комунікативні труднощі.

- Велися індивідуальні протоколи спостереження з описом конкретних прикладів комунікативної поведінки.

3. Співбесіди з учнями:

- Інтерв'ю дозволяло уточнити рівень сформованості елементарних навичок ведення діалогу, використання ввічливих форм звертання, уміння відповідати на запитання і ставити їх. Запитання адаптувалися відповідно до віку.

- Приклади запитань: "Як ти вітаєшся з учителем уранці?", "Що ти скажеш, якщо хочеш щось запитати в друга?", "Як ти поясниш свою думку, якщо її не зрозуміли?"

4. Тест мовленнєвого розвитку:

- Учні виконували серію завдань, що включали опис зображень, складання розповіді за серією сюжетних картинок, добір синонімів і антонімів, розгортання діалогів за ситуацією.

- Аналізувалася граматична правильність, зв'язність і логічність висловлювання, багатство словникового запасу, інтонаційна виразність (див. дод. В).

5. Аналіз продуктів навчальної діяльності:

- Розглядалися письмові висловлювання, творчі роботи, щоденники спостережень, мініпроекти, в яких учні описували події, висловлювали емоції або міркували над запропонованими темами.

- Оцінювалися структура висловлювань, стилістична точність, уміння аргументувати думку.

Застосування комплексу методів – анкетування, спостереження, співбесід, тестування та аналізу продуктів діяльності – дозволило отримати цілісну картину початкового рівня сформованості ключової комунікативної компетентності молодших школярів. Отримані дані стали основою для визначення основних напрямів педагогічного впливу з використанням інтерактивних технологій, які будуть розглянуті та проаналізовані у наступному підрозділі.

2.2. Характеристика рівнів сформованості ключової комунікативної компетентності молодшого школяра шляхом використання інтерактивних технологій

У процесі експериментального дослідження було проведено комплексну діагностику рівня сформованості ключової комунікативної компетентності учнів початкової школи.

Метою було виявити стан розвитку мовленнєвої активності, здатності до соціальної взаємодії та рівень мотивації до комунікативної діяльності в умовах використання інтерактивних технологій навчання.

Методика дослідження

Для збору інформації про сформованість комунікативної компетентності використовувався комплекс взаємодоповнюючих методів:

- **Анкетування учнів і вчителів:**
 - *Анкета для учнів* містила запитання про комфортність у роботі в парах/групах, впевненість у висловлюванні думок, бажання взаємодіяти з однолітками.
 - *Анкета для вчителів* дозволила оцінити мовленнєву активність дітей, ініціативність у комунікації, здатність до співпраці.
- **Спостереження** за комунікативною діяльністю учнів під час уроків, групової роботи, інтерактивних ігор.
- **Індивідуальні співбесіди** з учнями щодо їхніх уявлень про ефективне спілкування.
- **Тест мовленнєвого розвитку**, який включав:
 - опис і тлумачення зображень;
 - складання зв'язних розповідей за сюжетними картинками;
 - добір синонімів, антонімів;
 - моделювання діалогів.
- **Аналіз навчально-мовленнєвих продуктів:** усні висловлювання, твори, перекази, участь у рольових іграх, мультимедійних проєктах.

Критерії та показники рівнів сформованості

Для забезпечення об'єктивного оцінювання сформованості комунікативної компетентності було виокремлено такі критерії та відповідні показники:

1. Мовленнєва діяльність

- граматична правильність висловлювань;
- логічність і зв'язність мовлення;
- багатство лексики;
- інтонаційна виразність;
- уміння вести діалог;
- адаптація мовлення до ситуації.

2. Соціальна взаємодія

- готовність до співпраці;
- толерантність;
- здатність до кооперації;
- активність у груповій роботі;
- емпатія.

3. Мотиваційно-ціннісний компонент

- інтерес до комунікації;
- емоційна відкритість;
- позитивне ставлення до взаємодії;
- впевненість у власних мовленнєвих здібностях;
- самооцінка та рефлексія.

За результатами діагностики серед 46 учнів було визначено три рівні сформованості комунікативної компетентності:

Рівні сформованості комунікативної компетентності

Таблиця 2.2.1

Рівень	Кількість учнів	Відсоток
Високий	12	26%
Середній	25	54%
Низький	9	20%

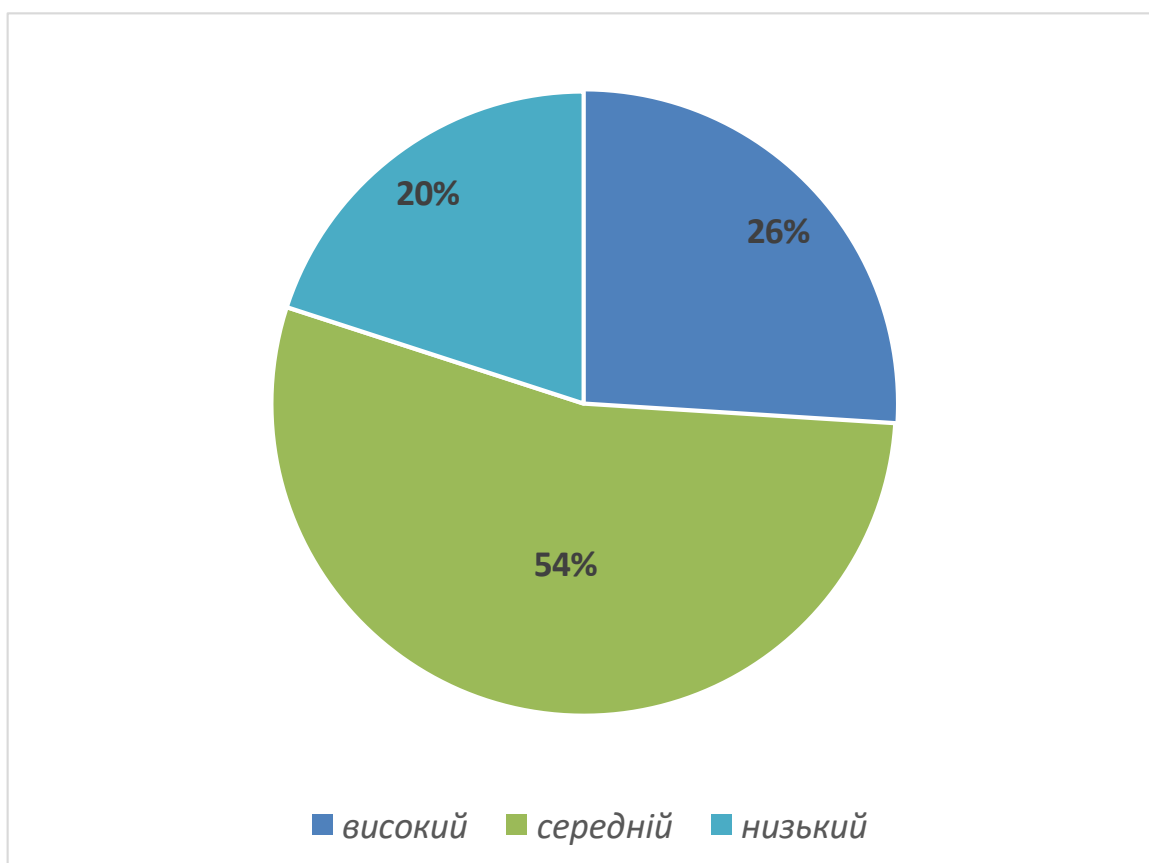

Рис.2.2.1 Рівні сформованості комунікативної компетентності

Високий рівень

Учні з високим рівнем комунікативної компетентності вирізняються активністю, виразністю та граматично правильною мовною поведінкою. Вони не тільки мають добре розвинені навички ведення діалогу, а й здатні ініціювати дискусії, аргументувати свою думку, а також з великою легкістю адаптують своє мовлення до конкретної ситуації спілкування. Таких дітей

можна охарактеризувати як впевнених у своїх мовленнєвих здібностях, вони відчують потребу у взаємодії з іншими, знаходять підходи до вирішення комунікативних завдань у різних контекстах.

Інтерактивні технології, зокрема цифрові платформи, ігрові методи та мультимедійні презентації, є потужним стимулом для розвитку таких учнів. Завдяки використанню мультимедійних засобів вони можуть активно взаємодіяти з навчальним контентом, вільно висловлювати свої думки, розвивати креативність і самовираження. Наприклад, інтерактивні дошки і навчальні платформи дозволяють дітям не лише отримувати знання, а й ставити питання, виконувати творчі завдання та здійснювати конструктивний обмін ідеями з однолітками. Це сприяє не тільки розвитку мовлення, а й формуванню критичного мислення, здатності до самостійної роботи та командної взаємодії.

Середній рівень

Учні, які мають середній рівень сформованості комунікативної компетентності, виявляють базові навички спілкування. Вони можуть вступати у діалоги, проте їхні висловлювання часто не є послідовними, іноді обмеженими за словниковим запасом. У таких учнів можуть виникати труднощі з побудовою логічних і зв'язних фраз. У групових обговореннях ці діти частіше виконують роль слухачів, рідше — активних співрозмовників, і їм може бути важко підтримувати бесіду на високому рівні. Вони проявляють інтерес до спілкування, але для того, щоб активно брати участь у дискусії чи груповій діяльності, їм потрібна підтримка та мотивація з боку вчителя або однокласників.

Інтерактивні технології можуть стати важливим інструментом для розвитку таких дітей, але для цього необхідний чіткий педагогічний супровід. Наприклад, вчитель може створювати завдання, що стимулюють учнів до активнішої участі в діалозі, використовуючи ігрові вправи чи цифрові платформи для тренування навичок слухання, говоріння та спільної роботи. Мультимедійні засоби можуть допомогти в розширенні словникового запасу і

розвитку граматичних навичок, якщо ці інструменти будуть використані з відповідними педагогічними стратегіями.

Низький рівень

Діти з низьким рівнем сформованості комунікативної компетентності мають обмежений словниковий запас і відчують труднощі у формулюванні думок. Вони рідко ініціюють спілкування, часто відчують бар'єри в мовленні, що може призводити до небажання вступати в діалоги або взаємодіяти в групах. Такі учні можуть мати низьку мотивацію до спілкування, часто відчуючи незручність або страх перед невдачею в комунікативних ситуаціях. Їх участь у групових формах діяльності обмежена, часто вони займають пасивну позицію.

Для подолання цих бар'єрів важливо застосовувати інтерактивні методи, які сприяють розвитку комунікативних навичок через гру та активне взаємодіювання. Використання різноманітних ігор, вправ на розвиток мовлення в малих групах або парах, а також спеціальних цифрових програм може допомогти створити більш комфортні умови для спілкування, поступово стимулюючи учнів до активної участі. Крім того, поєднання інтерактивних технологій з корекційно-розвивальною роботою дає можливість не тільки подолати мовні труднощі, а й сприяти розвитку емоційної готовності до комунікації, що в свою чергу підвищує мотивацію до навчання та соціалізації.

Узагальнення результатів констатувального етапу

Аналіз отриманих результатів засвідчив, що:

- більшість учнів (54%) мають **середній рівень сформованості** комунікативної компетентності;
- 26% демонструють **високий рівень**;
- 20% дітей потребують **додаткової педагогічної підтримки** через низький рівень сформованості.

Ці дані підтверджують актуальність використання інтерактивних технологій як інструменту підвищення мовленнєвої активності, розвитку навичок діалогу та співпраці. На основі отриманих характеристик розроблено подальшу стратегію формувального етапу експерименту, спрямовану на розвиток ключової комунікативної компетентності молодших школярів.

2.3. Підсумковий етап експерименту

На підсумковому етапі експериментального дослідження було проведено повторну діагностику сформованості ключової комунікативної компетентності молодших школярів після впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес. Метою цього етапу було визначити ефективність використання інтерактивних методів і засобів як засобу розвитку комунікативних навичок учнів.

Повторна діагностика здійснювалася за тією ж методикою, що і на констатувальному етапі:

- **спостереження** за участю учнів в інтерактивній діяльності;
- **анкетування** учнів і вчителів щодо змін у мовленнєвій активності, ставленні до спілкування, комфорту в груповій роботі;
- **індивідуальні співбесіди**;
- **тестування** мовленнєвих навичок (лексика, зв'язне мовлення, розуміння тексту, діалогічне мовлення);
- **аналіз продуктів мовленнєвої діяльності** (презентації, усні виступи, міні-проекти, письмові роботи тощо).

Основні інтерактивні технології, що були впроваджені

1. Робота в парах і групах

Цей метод передбачає спільну діяльність учнів для досягнення навчальних цілей. У процесі роботи в парах та групах учні отримують

можливість активно взаємодіяти, обмінюватися ідеями, висловлювати свою думку та слухати думки інших.

Робота в парах та групах допомогла формувати комунікативні навички, такі як:

Слухання – учні вчилися уважно слухати одне одного, надаючи можливість кожному висловитися.

Аргументація – учні практикувалися в обґрунтуванні своїх думок, шукали найкращі способи переконати інших.

Співпраця – групова діяльність сприяла розвитку навичок командної роботи, учні вчились працювати разом над спільним завданням.

Завдяки цьому методу, кожен учень мав можливість активніше включитися в навчальний процес, навіть якщо він раніше був менш впевнений у своїх силах.

2. Рольові ігри

Рольові ігри допомогли учням моделювати реальні ситуації, що дозволяло їм практикуватися у спілкуванні в різних контекстах. Під час таких ігор учні виконували ролі різних персонажів, що сприяло розвитку їхніх мовленнєвих та соціальних навичок, таких як:

Емоційне розуміння – учні вчилися розуміти емоції інших людей і відповідно реагувати на них.

Комунікація в різних ситуаціях – учні відпрацьовували навички ведення переговорів, спільного прийняття рішень, аргументації та переконання.

Ці ігри створювали ситуації, що наближені до реальних життєвих ситуацій, де учні повинні були знаходити компроміси, враховувати погляди інших і діяти з урахуванням соціальних та комунікативних норм..

3. Веб-квести

Веб-квести — це онлайн-завдання, які передбачають пошук інформації через інтернет-ресурси. Цей метод дозволяє учням працювати з реальними матеріалами та інструментами, що стимулює їхню активність у процесі пошуку та взаємодії з інформацією. Квест включав наступні елементи:

Аналіз і синтез інформації – учні вчилися не лише знаходити необхідні відомості, але й ефективно їх обробляти та застосовувати в різних контекстах.

Командна робота – у процесі виконання квесту учні працювали в групах, що сприяло розвитку їхніх навичок співпраці та комунікації.

Розвиток критичного мислення – для успішного виконання завдання учні повинні були застосовувати логіку, аналізувати факти і вирішувати проблеми.

Веб-квести не лише розвивали інтернет-грамотність учнів, а й активно включали їх у навчальний процес, підвищуючи мотивацію до пошуку нових знань.

4. Інтерактивні вправи з використанням мультимедійних ресурсів

Використання мультимедійних ресурсів, таких як інтерактивні дошки, онлайн-сервіси та мобільні додатки, дозволяло створювати живу і захоплюючу атмосферу на уроках. За допомогою цих технологій учні могли:

Візуалізувати інформацію – презентації, відео, інтерактивні графіки та анімації допомагали краще розуміти складні ідеї та концепції.

Інтерактивно взаємодіяти – учні активно включались у процес навчання, виконуючи завдання безпосередньо на мультимедійних платформах.

Підвищувати мотивацію – новизна використання технічних засобів підвищувала інтерес до навчання, а інтерактивні вправи стимулювали активну участь.

Інтерактивні вправи зробили уроки більш динамічними та різноманітними, заохочуючи учнів до більш глибокого занурення в навчальний процес.

5. Інтерактивне читання з елементами обговорення

Інтерактивне читання сприяло розвитку не лише мовленнєвих, а й аналітичних навичок. Під час читання з елементами обговорення учні:

Аналізували тексти – після прочитання тексту учні обговорювали його зміст, що допомагало розвивати вміння критично мислити та розуміти глибший сенс літературних творів.

Формулювали питання – учні навчалися ставити запитання щодо прочитаного матеріалу, що сприяло розвитку навичок аналізу і розуміння тексту.

Обговорювали свої думки – під час обговорень учні висловлювали власну точку зору, вивчали різні інтерпретації тексту, що сприяло розвитку їхньої мовленнєвої виразності та комунікативних умінь.

Цей метод допомагав дітям не лише краще зрозуміти прочитане, але й відшліфувати свої навички вербальної та невербальної комунікації.

Ці інтерактивні методи були ефективно інтегровані в навчальний процес, що значно підвищило рівень комунікативної компетентності учнів, допомогло їм стати більш впевненими та активними учасниками навчання.

Порівняльні результати

Після впровадження інтерактивних технологій рівень сформованості комунікативної компетентності учнів суттєво підвищився. Результати повторної діагностики засвідчили позитивну динаміку:

Таблиця 2.3.1

Рівень сформованості	До експерименту	Після експерименту
Високий	26 %	35 %
Середній	54 %	55 %
Низький	20 %	10 %

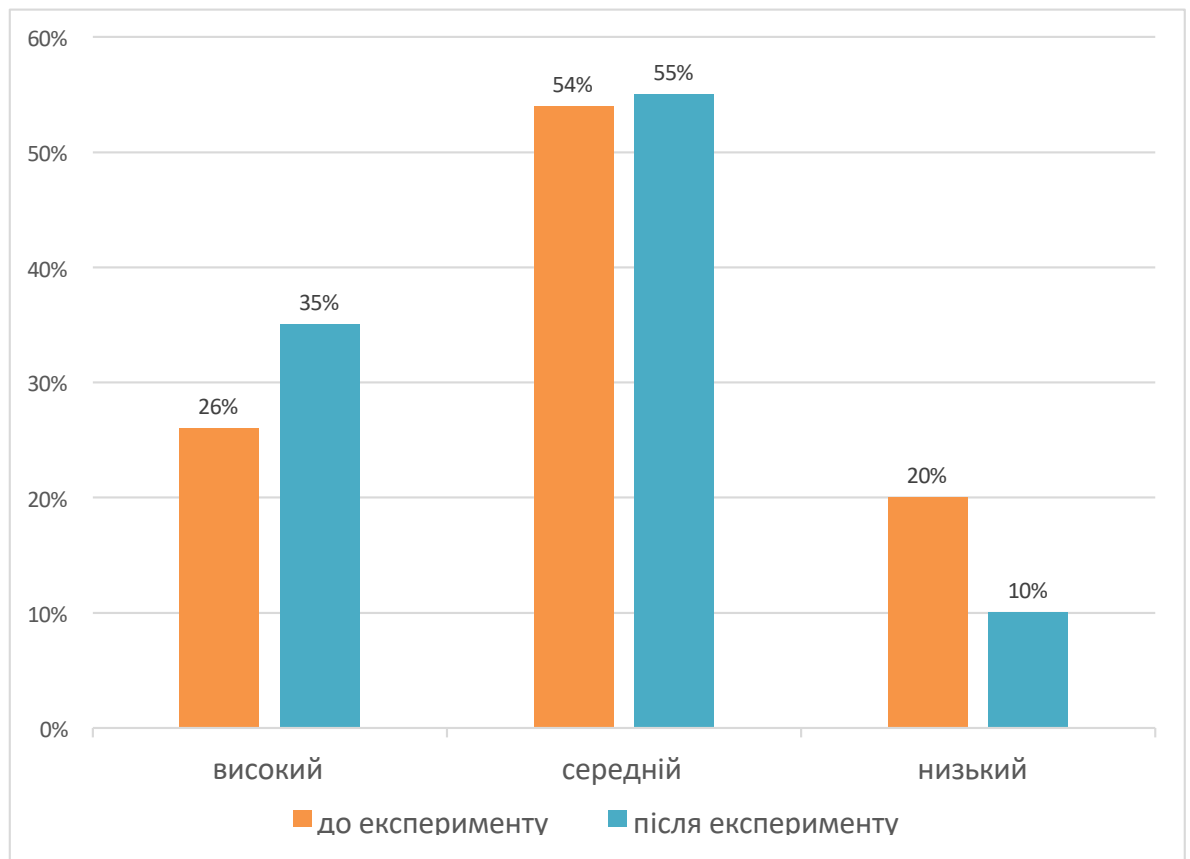

Рис 2.3.1 Порівняльні результати

Збільшення кількості учнів з високим рівнем свідчить про ефективність використання інтерактивних технологій як інструменту розвитку комунікативних умінь. Зокрема, значні позитивні зміни були зафіксовані серед учнів, які на початку дослідження мали низьку мотивацію до спілкування та обмежений словниковий запас. Після впровадження інтерактивних методів ці учні почали активно брати участь у групових обговореннях, не боялися висловлювати свої думки та активно долучалися до колективних проєктів.

Особливо помітна зміна була у розвитку мовленнєвої активності дітей, які раніше демонстрували труднощі у формулюванні власних думок, стали більш впевненими в процесі спілкування. Це підтверджує ефективність застосованих інтерактивних технологій у розвитку комунікативних навичок учнів, їхній здатності до співпраці та формування більш високого рівня соціальних і мовленнєвих компетенцій.

Висновки до розділу 2

На констатувальному етапі експериментального дослідження було визначено, що більшість учнів перебувають на середньому рівні

сформованості комунікативної компетентності. Це свідчить про те, що хоча діти володіють базовими навичками спілкування, їм все ще бракує впевненості в діалогах і здатності аргументувати свою точку зору чи активно взаємодіяти в групових формах роботи. Ці результати стали основою для розробки та впровадження системи інтерактивних технологій, спрямованих на розвиток мовленнєвої активності учнів, поліпшення їх діалогічного мовлення та культури спілкування.

На підсумковому етапі експерименту було зафіксовано суттєві позитивні зміни в рівнях сформованості комунікативної компетентності учнів. Спостерігалось значне зменшення кількості дітей з низьким рівнем, а також помітне збільшення кількості учнів, які досягли високого рівня комунікативних умінь. Це стало результатом активного впровадження інтерактивних методів навчання, що сприяли розвитку учнівської ініціативи, підвищенню мовленнєвої активності, а також покращенню навичок взаємодії та аргументації.

Інтерактивні технології, зокрема робота в парах і групах, рольові та ділові ігри, метод проєктів та використання мультимедійних ресурсів, підтвердили свою ефективність як інструмент розвитку ключових комунікативних умінь молодших школярів. Ці методи дозволили учням не лише покращити свої мовленнєві навички, але й наблизити їх до реальних ситуацій спілкування, де необхідні співпраця, активне слухання та конструктивний діалог. Впровадження таких технологій значно підвищило мотивацію дітей до навчання та сприяло розвитку їх соціальних навичок у межах навчального процесу.

Отже, результати експерименту доводять, що інтерактивні технології є потужним засобом для розвитку комунікативної компетентності молодших школярів і можуть успішно застосовуватись у процесі навчання для покращення мовленнєвої активності та формування важливих соціальних навичок.

ВИСНОВКИ

У ході виконаного дослідження було з'ясовано, що формування ключової комунікативної компетентності у молодших школярів є важливим аспектом сучасної освіти. Відзначено значну роль інтерактивних технологій у цьому процесі, адже саме ці методи дозволяють ефективно залучати дітей до активної комунікації, сприяють розвитку мовленнєвих і соціальних навичок, а також формують у них здатність до конструктивної взаємодії з однолітками і вчителями. Перший розділ роботи окреслив теоретичні засади комунікативної компетентності, а також висвітлив основні принципи, за якими проводиться формування цієї компетентності в умовах сучасної школи.

Дослідження показало, що інтерактивні технології мають великий потенціал для розвитку комунікативних навичок. На основі дослідження було виявлено, що учні, які активно брали участь у заняттях з використанням інтерактивних методів, демонструють значно вищий рівень мовленнєвої активності, здатність до аргументації та більш успішну соціалізацію в колективі. У першому розділі ми визначили роль таких технологій, як інтерактивні дошки, відеоматеріали, цифрові платформи та рольові ігри, що надають учням можливість активно долучатися до навчального процесу, розвиваючи свої мовленнєві навички.

Впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес молодших школярів у ході експерименту дозволило підвищити рівень сформованості комунікативної компетентності. Підсумковий етап дослідження показав, що використання таких методів, як робота в парах і групах, метод проєктів, веб-квести, створення презентацій та відео, а також інтерактивне читання, значно покращило мовленнєву активність учнів, що підтвердило ефективність інтерактивних методів у формуванні ключових комунікативних умінь. В особливості це стосується дітей з низьким рівнем сформованості комунікативної компетентності на початку дослідження, які після впровадження цих технологій значно поліпшили свої навички

спілкування, стали більш активними в класних дискусіях та групових проєктах.

Таким чином, результати дослідження засвідчили, що інтерактивні технології є потужним інструментом для формування комунікативних умінь у молодших школярів, що має велике значення для їхнього соціального і навчального розвитку. Важливими є також висновки щодо потреби в подальшому розвитку та впровадженні інтерактивних методів в освітній процес, оскільки ці технології не тільки сприяють розвитку мовленнєвої компетентності, але й забезпечують більш ефективну взаємодію учнів з навчальним середовищем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієвська В. Етапи впровадження ІКТ в освітній процес початкової школи. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. Вип. 7. Слов'янськ, 2018
2. Анісімова Г.О. Сучасний урок у початковій школі: традиції та інновації. навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 104с.
3. Аствацатуров Г. О. Педагогический дизайн мультимедийного урока. URL: http://vio.uchim.info/Vio_45/cd_site/articles/art_1_2.htm
4. Барабаш І. Інтерактивні уроки на основі ІКТ // Відкритий урок. №4. с. 64-67
5. Байбара Т. М. Компетентнісний підхід в початковій освіті: теоретичні засади. Початкова школа. 2010. № 8. С. 46-50.
6. Берендєєв С., Косенчук Ю., Лисогор Л. Сучасні підходи і технології Нової Української школи: компетентнісно орієнтовані завдання як засіб формування ключових компетентностей: Навчально-методичний посібник. Випуск 2 Київ, 2023. 145 с.
7. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання [Текст] : навч.-метод. посібник / І. Д. Бех – К. : ІЗМН, 1998.–С. 107.
8. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: КІС, 2004. 86 с.
9. Бібік Н. М., Вашуленко М. С., Мартиненко В. О. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи : монографія. Київ : Пед. думка, 2014. 346 с.
10. Богуш А. М., Шиліна Н. Є. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі. Одеса : ПНЦ України, 2003. 492 с
11. Боднар С. Термінологічний аналіз понять “компетенція” і “компетентність” у педагогіці: сутність та структура. Освіта управління. 2007. Т. 10. №2. С. 93-99.

12. Бутенко Н. Комунікативна майстерність викладача: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 336 с.
13. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укладач і головний редактор В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
14. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : посібник для студентів вищих навчальних закладів. Дрогобич : Коло, 2006. 326 с.
15. Волошина Г. П. Особливості уроків читання та літературознавча пропедевтика у початковій школі. посіб. для студентів та учителів почат. кл. Умань, 2011. 126 с.
16. Гаврилюк О. Диференціація як одна з форм інтерактивного навчання. Початкова освіта. 2015. № 22. С. 4-10.
17. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., доп.й випр.. Львів : Вид-во «Волинські Обереги», 2011. 366 с.
18. Горностаї П. П. Методи групової роботи в системі освіти : методичні рекомендації. Київ: Міленіум, 2017. 64 с
19. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
20. Дівакова І. І. Інтерактивні технології навчання у початкових класах. Тернопіль : Мандрівець, 2007. 180 с.
21. Дмитренко К. А., Коновалова М. В., Семиволос О. П., Бекетова С. В. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. посіб. Харків: Основа, 2018. 119 с. – (Серія «Нові формати освіти»).
22. Ємець А. А. Методика роботи з науково-пізнавальними творами в початкових класах. Навчальний посібник. Харків, 2009. 160 с.
23. Кецмур О. Читацька компетентність як запорука успішного життя Дивослово: Українська мова й література в навчальних закладах. 2018. № 12. С. 29–37.

24. Кірик М. Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2019. 136 с.
25. Климова К. Я., Чупріна О. В. Проблеми та шляхи використання мультимедійних технологій у сучасній початковій школі. Актуальні проблеми лінгводидактики: зб. наук. праць / ред. кол.: А. О. Новиков (гол. ред.) та ін. Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Суми: Вінніченко М. Д. 2017. Вип. 3. С. 74–78
26. Коваль Г. П., Іванова Л. І., Суржук Т. Б. Методика читання : навч. посіб. для студ. пед. ін-тів, гуманіт. ун-тів, пед. коледжів спец. «Педагогіка і методика почат. Навчання». Тернопіль, 2010. 280 с
27. Компаній О.В. Формування читацьких інтересів молодших школярів у теорії та практиці навчання. Педагогічний альманах. 2013. № 19. С. 65–71.
28. Компетентнісно орієнтована освіта в дії: уроки для стійкого розвитку Онопрієнко О., Цимбалару А. Початкова школа. – 2011. – № 1. – С. 53–59.
29. Концепція Нової української школи / упорядники Гриневич Л., Калашнікова С., Коберник І. та ін.; заг. ред. Грищенко м. Київ, 2016. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/.../nova-ukrayinska-shkola>
30. Концептуальні засади реформування середньої освіти / упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р. ; за заг. ред. Грищенко М.. Львів, 2016. 40 с.
31. Кузнецова В. М. Ідеї співдружності й педагогічного співробітництва у спадщині В. О. Сухомлинського. Вісник Черкаського університету: зб. наук. пр. Черкаси, 2010. Вип. 181. Ч. 3. С. 86-89.
32. Курлянд З. Н. Інновації в системі вищої педагогічної освіти . Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / за ред. З. Н. Курлянд. Київ, 2007. С. 180–225.

33. Лавринченко Н. М. Проблеми і перспективи реформування освіти України на компетентнісних засадах. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Глухів: ГНПУ ім. Олександра Довженка, 2017. Вип. 1 (33). С. 10–17.
34. Маліна Л. Нова українська школа: формування соціальної компетентності учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. / Київ: Грамота, 2021. 72 с.
35. Мамчур Л. І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи: монографія. Умань: Видавець "Сочінський", 2012. 449 с.
36. Мандрик Н. В. До проблеми сучасного уроку української мови: новлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: збірник наукових праць. Наукові записки рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 8 (51), 2014.
37. Мартиненко В.О. Структура і зміст читацької компетентності молодших школярів. Збірник наукових праць : Педагогічна освіта: теорія і практика. Вип. XV. Кам'янець-Подільський. 2013. С. 145–151.
38. Мартиненко В.О. Сутнісні характеристики читацької компетентності молодших школярів. Початкова школа. 2013. № 12. С. 3–7
39. Мартиненко С. Сучасні підходи до формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : педагогічні науки. С. 85 – 89.
40. Марущак О. М. Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами дитячої періодики: методичні рекомендації. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 134 с
41. Машина З. Формування комунікативної компетентності учнів (на матеріалі вивчення теми «Прикметник» у 2 класі). Початкова школа. 2017. № 9. С. 15– 18.

42. Мельник С. Г., Мосіюк В. В. Радість читання — радість пізнання. Практичні матеріали для формування та розвитку читацької компетентності молодших школярів. Початкове навчання та виховання. 2016. № 1–2. С. 8–21.
43. Мартищук Г. Як формувати читацькі компетентності / Г. Мартищук / Відкритий урок: розробки, технології, досвід. 2013. № 10. С. 22–27.
44. Нова українська школа: poradnik vohovatelyu grupy prodovzhenogo dnia u zakladaх zagalnoї serednoї osvіti: navch.-metod. posіb. / Г.І.Дмитрів. Львів:, 2019. 224 с
45. Нова українська школа: poradnik vchytelya / за заг. Ред.. Н. М Бібик. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с
46. Новак М. Теоретичні основи формування комунікативної компетентності молодших школярів. Початкова школа. 2014. № 2. С. 56-58.
47. Орап М. Реалізація ідей В. О. Сухомлинського щодо розумового розвитку першокласників під час уроків навчання грамоти. Початкова школа. 2007. № 9. С. 1–2.
48. Перегінчук Н.Д. Особливості використання комп'ютерних технологій для навчання учнів іншомовного читання / Англійська мова та література, № 30 (436), 2014. С.23-32
49. Пінчук О. П. Дидактичний аспект проблеми визначення мультимедіа в освіті. Наукові записки. Серія педагогічні та історичні науки. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2006. Вип. LXIV (64). С. 178–184.
50. Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : Світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ : «К.І.С.», 2004. 115 с.
51. Пометун О.І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / За ред. О. І. Пометун. К.: Видавництво. А.С.К., 2004. 192 с.

52. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови. Київ. КОНВІ ПРІНТ. 2020. 88 с
53. Психологічна діагностика особливостей когнітивного розвитку молодших школярів в умовах інформаційного суспільства : монографія / за ред. С. А. Гончаренко, Л. О. Кондратенко. Київ-Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 228 с.
54. Розвиток соціально-комунікативної компетентності обдарованих учнів початкової школи : посіб. / Н. В. Лук'янчук, Н. А. Климова, О. А. Ковальова, Ю. Ю. Савченко та ін.; за заг. ред. Н. В. Лук'янчук і Н. А. Климової. / Ін-т обдарованої дитини. Київ : НАПН України, 2014. 132 с
55. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра: посібник К.: Педагогічна думка, 2014. 176 с.
56. Савченко О. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми. Рідна школа. 2014. № 4–5 С. 12–16.
57. Сікорський П. До проблеми формулювання понять «компетентність» і «компетенція». Педагогіка і психологія професійної освіти. 2014. № 6. С. 40-49
58. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: 75 ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. Методист. 2018. № 5. С. 4-21
59. Совдагарова Л. Впровадження концепції STEM – освіти при викладанні спецдисциплін. Інноваційні технології навчання обдарованої молоді: матеріали X Міжнародної науковопрактичної конференції (Київ, 20 грудня 2018 р.). Київ: Інститут обдарованої дитини НАПНУ України, 2018. С. 84-90.
60. Совдагарова Л. Педагогіка співпраці в умовах реалізації концепції навчання впродовж життя . Педагогічне Криворіжжя: педагогічний альманах . Кривий Ріг, 2019 . Вип. № 5 С. 108-109

61. Старагіна І. П. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання : навчально-методичний посібник. Харків : Соняшник, 2020. 176 с
62. Стребна О. В., Соценко А. О. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. Харків : ВГ «Основа», 2005. 316 с
63. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. Київ : Радянська школа, 1997. Т. 3 : Серце віддаю дітям ; Народження громадянина; Листи до сина. 670 с
64. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. Київ : Радянська школа, 1983. Т. 1. : Теоретичні проблеми педагогіки. 488
65. Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами дитячої періодики: Методичні рекомендації / О. М. Марущак. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 134 с.
66. Хомич С. Використання мультимедійних засобів у навчально-виховному процесі початкової школи. Початкова школа. 2010. № 11. С. 41–43.
67. Чемоніна Л. В. Комп'ютерні дидактичні ігри як засіб навчання учнів початкової школи мови. Ключові питання в сучасній науці – 2015: матер. XI міжнар. наук.-практ. конф. (Софія, 17–25 квітня 2015 р.). Софія: "Бял ГРАД-БГ" ООД, 2015. Т. 11. С. 151–153.
68. Ягоднікова В. В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі : навч.-метод. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 80 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для учнів (8–10 років)

Мета: виявити ставлення до спілкування, самооцінку мовленнєвих умінь та комунікативну активність.

Інструкція для учня:

Будь ласка, дай відповіді на запитання. Вибери один або кілька варіантів або запиши свою відповідь.

1. Чи любиш ти розмовляти з однокласниками?
 - Так ▫ Не дуже ▫ Ні
2. Коли тобі найцікавіше спілкуватися?
 - На уроці
 - Після уроків
 - На перерві
 - Удома
3. Що тобі подобається більше?
 - Слухати
 - Говорити
 - Ставити запитання
 - Відповідати на запитання
 - Малювати
 - Грати
4. Коли ти щось не розумієш, що робиш?
 - Ставлю запитання
 - Мовчу
 - Прошу пояснити ще раз
 - Питаю в друга

5. Чи легко тобі висловлювати свої думки?

▫ Так ▫ Інколи ▫ Важко

6. Як ти вітаєшся з учителем або однокласниками?

7. Якщо хтось не зрозумів твою думку, що ти зробиш?

8. Що, на твою думку, означає «бути хорошим співрозмовником»?

Анкета для вчителів

Мета: оцінити рівень комунікативної активності, ініціативності, вміння учнів співпрацювати.

Інструкція для вчителя:

Оцініть, будь ласка, за шкалою від 1 (рідко/ніколи) до 5 (завжди) рівень прояву в учня наведених нижче характеристик:

№	Комунікативна поведінка	1	2	3	4	5
1	Виявляє ініціативу в спілкуванні					
2	Вміє вислухати співрозмовника					
3	Активний у груповій/парній роботі					
4	Володіє достатнім словниковим запасом					
5	Вміє формулювати запитання					
6	Аргументує власну думку					
7	Уживає ввічливі формули спілкування					
8	Швидко реагує на комунікативні ситуації					
9	Має позитивне ставлення до взаємодії з іншими					
10	Уміє будувати діалог					

Відкриті запитання:

1. Які труднощі в комунікації спостерігаєте у своїх учнів найчастіше?
2. Які форми роботи найбільше стимулюють мовленнєву активність дітей?
3. Які інтерактивні методи ви вважаєте найефективнішими для розвитку комунікативної компетентності?

Тест мовленнєвого розвитку учнів 3–4 класів

Мета:

Дослідити рівень сформованості усного і писемного мовлення: зв'язність, граматичність, словниковий запас, логіку викладу, уміння вести діалог.

Завдання 1. Опис зображення

Інструкція для учня:

Подивись на малюнок і розкажи, що на ньому зображено. *(Наприклад, зображення з дітьми на шкільному подвір'ї, в класі, на екскурсії тощо)*

Оцінюється:

- використання прикметників та дієслів
- послідовність опису
- повнота та логічність висловлювання

Завдання 2. Розповідь за серією сюжетних картинок

Інструкція для учня:

Подивись на картинки і склади за ними цікаву історію.
(Сюжет: дитина загубила річ — шукала — знайшла — радіє)

Оцінюється:

- структура тексту (початок, середина, кінець)
- зв'язність і логічність викладу
- уміння передати емоції персонажів

Завдання 3. Добір синонімів і антонімів

Інструкція:

Підбери синонім (слово зі схожим значенням) або антонім (слово з протилежним значенням) до поданого слова.

- Синоніми: **гарний, казати, радісний**
- Антоніми: **день – ..., веселий – ..., відкритий – ...**

Оцінюється:

- точність добору
- знання лексичних значень
- мовленнєва гнучкість

Завдання 4. Побудова діалогу за ситуацією

Інструкція:

Уяви ситуацію і склади короткий діалог з другом/подругою.

Ситуація 1: Ти забув/забула зошит і просиш поділитися.

Ситуація 2: Друг розповів тобі щось цікаве, і ти ставиш йому запитання.

Оцінюється:

- використання форм ввічливості
- доречність реплік
- логіка побудови діалогу
- емоційна виразність

Критерії оцінювання загалом:

Компонент	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Зв'язність висловлювання	логічна, чітка	є незначні порушення	часто порушена
Граматика	граматично правильно	є окремі помилки	багато помилок
Словниковий запас	багатий, варіативний	середній	обмежений
Виразність	природна, інтонаційно оформлена	дещо монотонна	млява або відсутня
Вміння вести діалог	послідовно, доречно	із підказками	не вміє або ухиляється